

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA

**Analýza pojmenování vybraného věcného pole
v barokním slovníku**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Veronika Dlouhá

Specializace v pedagogice: Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Mgr. Martina Spěváčková, Ph.D.

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni,2022

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ:

Mé poděkování patří Mgr. Martině Spěváčkové, Ph.D. za odborné vedení, laskavost, trpělivost, obětavou pomoc, podnětné připomínky, cenné rady a informace.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	
ÚVOD	1
1 TEORETICKÁ ČÁST	2
1.1 SLOVOTVORBA	2
1.2 SLOVOTVORNÉ POJMY	2
1.3 SLOVOTVORNÉ ZPŮSOBY A POSTUPY	4
1.3.1 DERIVACE	4
1.3.2 KOMPOZICE	5
1.3.3 ABREVIACE	6
1.4 JAN VÁCLAV POHL	7
2 PRAKTICKÁ ČÁST	8
2.1 NÁZVY MÍST	8
2.1.1 Slovtvorný typ s příponou -išt(ě)	8
2.1.2 Slovtvorný typ s příponou -in(a)	9
2.1.3 Slovtvorný typ konvertovaný s nulovým formantem	9
2.1.4 Slovtvorný typ s příponou -árn(a)	10
2.1.5 Slovtvorný typ -isk(o)	10
2.1.6 Slovtvorný typ s příponou -ník	10
2.1.7 Slovtvorný typ s příponou -ár	11
2.1.8 Slovtvorný typ s příponou -čk(a)	11
2.1.9 Slovtvorný typ s příponou -k(a)	11
2.1.10 Dílčí závěr	12
2.2 NÁZVY PROSTŘEDKŮ	12
2.2.1 Slovtvorný typ s příponou -oun	12
2.2.2 Slovtvorný typ s příponou -ník	12
2.2.3 Slovtvorný typ s příponou -nice	13
2.2.4 Slovtvorný typ s příponou -lice	13
2.2.5 Slovtvorný typ s příponou -dl(a)	13
2.2.6 Slovtvorný typ s příponou -lík	14
2.2.7 Slovtvorný typ s příponou -čk(a)	14
2.2.8 Slovtvorný typ s příponou -an	14
2.2.9 Dílčí závěr	15
2.3 NÁZVY VÝSLEDKŮ DĚJE	15
2.3.1 Slovtvorný typ s nulovým formantem	15
2.3.2 Dílčí závěr	16
2.4 NÁZVY DĚJŮ	16
2.4.1 Slovtvorný typ s příponou -ot	16
2.4.2 Slovtvorný typ s příponou -ba	16
2.4.3 Slovtvorný typ konvertovaný s formantem -e	16
2.4.4 Slovtvorný typ konvertovaný s nulovým formantem	17
2.4.5 Slovtvorný typ s příponou -dlo	17
2.4.6 Dílčí závěr	17
2.5 NÁZVY VODNÍCH ŽIVOČICHŮ	18
2.5.1 Slovtvorný typ s příponou -lice	18
2.5.2 Slovtvorný typ s příponou -ovka	18
2.5.3 Slovtvorný typ s příponou -ice	18

2.5.4	Slovotvorný typ s příponou -ina	18
2.5.5	Slovotvorný typ s příponou -avka	19
2.5.6	Slovotvorný typ s příponou -le	19
2.5.7	Slovotvorný typ s příponou -inec	19
2.5.8	Slovotvorný typ s příponou -oř	19
2.5.9	Slovotvorný typ s příponou -oun	20
2.5.10	Slovotvorný typ konvertovaný s nulovou koncovkou	20
2.5.11	Dílčí závěr	20
2.6	NÁZVY ČÁSTÍ TĚLA RYB	21
2.6.1	Slovotvorný typ s příponou -ka	21
2.6.2	Slovotvorný typ s příponou -tva	21
2.6.3	Slovotvorný typ s koncovkou -í	21
2.6.4	Dílčí závěr	22
2.7	NÁZVY ZDROBNĚLÉ	22
2.7.1	Slovotvorný typ s příponou -k(a)	22
2.7.2	Slovotvorný typ s příponou -ičk(a)	22
2.7.3	Slovotvorný typ s příponou -ek	23
2.7.4	Dílčí závěr	23
2.8	NÁZVY ZVELIČENÉ	23
2.8.1	Slovotvorný typ s příponou -ic(e)	23
2.8.2	Dílčí závěr	24
2.9	NÁZVY HROMADNÉ	24
2.9.1	Slovotvorná kategorie s příponou -stvo	24
2.9.2	Dílčí závěr	25
2.10	LEXÉMY TVOŘENÉ PREFIXEM	25
2.10.1	Lexémy tvořené prefixem pří-	25
2.10.2	Lexémy tvořené prefixem pod-	25
2.10.3	Lexémy tvořené prefixem roz-	25
2.10.4	Lexémy tvořené prefixem vz-	26
2.10.5	Lexémy tvořené prefixem z-	26
2.10.6	Dílčí závěr	26
2.11	TYPY SMÍŠENÉ	26
2.11.1	Typ před- -lí	27
2.11.2	Typ zá- -lí	27
2.11.3	Typ o- -lí	27
2.11.4	Dílčí závěr	27
2.11.5	Typ ná- -í	28
2.11.6	Typ pod- -í	28
2.11.7	Typ ou- -í	28
2.11.8	Typ pří- -í	29
2.11.9	Typ zá- -í	29
2.11.10	Typ zá- -a	29
2.11.11	Typ o- -í	30
2.11.12	Dílčí závěr	30
2.12	NÁZVY DVOUSLOVNÉ	30
2.12.1	Slovotvorný typ s příponou -avý	30
2.12.2	Slovotvorný typ s příponou -ný	30
2.12.3	Slovotvorný typ s příponou -oucí	31

2.12.4 Slovo tvorný typ s příponou -ký.....	31
2.12.5 Slovo tvorný typ s příponou -lavý.....	31
2.12.6 Slovo tvorný typ s příponou -ací.....	31
2.12.7 Slovo tvorný typ s příponou -ičný.....	31
2.12.8 Slovo tvorný typ s příponou -ný	32
2.12.9 Slovo tvorný typ s příponou -ní	32
2.12.10 Cirkumfix po- -ní	32
2.12.11 Slovo tvorný typ s příponou -ský	32
2.12.12 Cirkumfix zá- -ský.....	33
2.12.13 Slovo tvorný typ s příponou -ný.....	33
2.12.14 Dílčí závěr.....	33
2.12.15 Lexémy utvořené kompozicí.....	33
2.12.16 Dílčí závěr.....	34
ZÁVĚR.....	35
RESUMÉ.....	37
CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ.....	38
SEZNAM LITERATURY	39

SEZNAM ZKRATEK

ESJČ Etymologický slovník jazyka českého, 1997

MČ1 Mluvnice češtiny 1, Praha, 1986

SSJČ Slovník spisovného jazyka českého (online)

Úvod

Současný jazyk je výsledkem dlouhodobého vývoje a i nadále se neustále vyvíjí. V současném jazyce se vyskytují některé jazykové jevy, které nelze vysvětlit bez toho, aniž bychom se podívali do minulosti. Prameny, které můžeme využít pro srovnání jazyka současného a minulého, jsou například dobové slovníky a mluvnice. V naší bakalářské práci se zaměřujeme na češtinu doby barokní.

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, kterými slovtvornými formanty jsou tvořeny názvy ve vybrané sémantické skupině a zda tyto názvy pokračují do současné češtiny. U lexémů, které do současného jazyka nepokračují, jsme chtěli objasnit jejich význam. Dále jsme se zaměřili na to, které slovtvorné kategorie a typy jsou v barokním slovníku zastoupeny a zda zjištěné slovtvorné typy jsou u jednotlivých slovtvorných kategorií produktivní i v dnešní době.

Předpokládali jsme, že většina slovtvorných typů vyskytujících se v barokním slovníku bude pokračovat do současného jazyka. Dále jsme předpokládali, že některé lexémy užívané v době baroka se do současného jazyka nedochovaly. To může být dáno zánikem skutečnosti, kterou označovaly, nebo tím, že mohly být z jazyka vytlačeny synonymním vyjádřením.

Excerpcí jsme získali celkem 202 dokladů slov, které jsme rozdělili na slova motivovaná a nemotivovaná. Slova motivovaná jsme podrobili slovtvorné analýze, určili jsme základové slovo, slovtvorný základ a slovtvorný formant. Jednotlivé doklady jsme následně zařadili ke slovtvorné kategorii a ke slovtvornému typu. Zjištěné údaje jsme porovnali s údaji uvedenými v odborné literatuře.

Východiskem našeho zkoumání se stal barokní slovník Jana Václava Pohla, který je součástí německy psané mluvnice *Neuverbesserte Böhmische Grammatik, mit erforderlichen tüchtigen Grundsätzen, gut und verlässlicher Rechtschreibung, Ableitung, und zufolge dieser verschiedener Bedeutung der böhmischen Wörter bewert.* V něm jsme se zaměřili na omezenou sémantickou skupinu slov, která nese název *O vodě, loďstvu a rybách.*

1 TEORETICKÁ ČÁST

Lexikální zásoba tvoří nejproměnlivější část jazyka a neustále se vyvíjí. Některé lexikální jednotky zastarávají a zanikají, jiné se nově utváří. Mohou za to faktory mimojazykové, dále faktory psychické, kdy se rozvíjí lidské poznání a myšlení a faktory jazykové.

Slovní zásoba je podle Přemysla Hausera (1980, s. 97) obohacována těmito způsoby, mezi ně patří tvoření nových slov, přejímání slov z jiných útvarů – tj. místních dialektů, profesních a zájmových slangů a argotu, přejímání slov z jiných jazyků, vznik nových významů slov (sémantické tvoření) a tvoření víceslovných pojmenování.

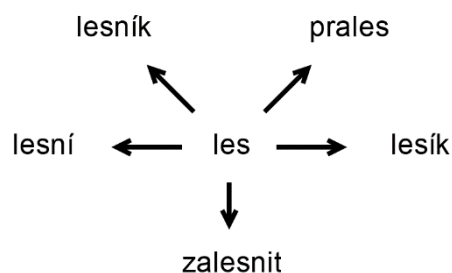
1.1 SLOVOTVORBA

Slovotvorba je nauka, která zkoumá formu a význam jednoslovných pojmenování, která vznikla na základě pojmenování už existujících. Tato část lingvistiky zkoumá podmínky, způsoby, postupy a prostředky tvoření slov, rovněž jak se takto utvářená slova včleňují do slovní zásoby. (srov. P. Hauser, 1976, s. 27) Tvoření slov je základním prostředkem rozšiřování české slovní zásoby. Tato disciplína je označovaná také jako derivatologie či derivologie. Slova, jejichž význam nelze vysvětlit na základě jiného slova, jsou nemotivovaná.

Slovotvorba je spjata s jinými jazykovými disciplínami a má s nimi mnoho styčných rysů. Například s morfologií, jelikož pracuje se stejnými jednotkami (morfémy), a stejně jako morfologie se odděleně zabývá jednotlivými slovními druhy. Dále s lexikologií, kdy tvořením slov vznikají nová pojmenování, slova a nové významy či se syntaxí v oblasti skládání slov. (srov. P. Hauser, 1976, s. 28)

1.2 SLOVOTVORNÉ POJMY

Mezi základní pojmy slovotvorby se řadí pojem **fundace**. Jedná se o základní slovotvorný vztah, kdy nově vzniklé slovo (fundované) se zakládá na slově již existujícím (fundujícím). (srov. Rusínová, 2017)

Obrázek 1.1

„Se vztahem fundace je těsně spjat paralelní vztah motivovanosti (motivace).“ (Mluvnice češtiny 1, 1986, s. 208) **Motivace** je vztah mezi dvěma pojmenováními. Vztah motivovanosti předpokládáme tehdy, když jedno pojmenování můžeme objasnit pomocí pojmenování druhého. Pojmenování, které je ozřejmováno pomocí pojmenování druhého, se nazývá motivované. Následně pojmenování, které ozřejmuje, se nazývá motivující.

„Motivovanost měříme současným jazykovým povědomím, v pohledu historickém a etymologickém jsou motivovaná i pojmenování, která se dnes jeví jako značková. Zjišťování této motivace nepatří ovšem do současné onomaziologie.“ (Nauka o slovní zásobě, 1980, s. 99)

Nemotivovaná slova (značková) jsou pojmenování, jejichž význam nemůžeme vysvětlit žádným vztahem k jinému slovu. Význam je daný konvenčně.

Mezi základní organizační principy slovtvorného systému řadíme pojmy **slovtvorná kategorie** a **slovtvorný typ**. Slovtvorná kategorie je vymezena příslušností ke stejnému slovnímu druhu, stejným významem a shodným slovtvorným postupem. Uvnitř kategorií se vymezují slovtvorné typy. Slovtvorný typ jako model chápáný jako schéma slovtvorné stavby fundovaných slov je vymezen příslušností ke stejnému slovnímu druhu, tímž sémantickým vztahem ke slovům fundujícím, shodným slovtvorným postupem a stejným formantem. Pojmovou základnu, ze které se vyvozují slovtvorné kategorie, tvoří **kategorie onomaziologické**. Jedná se o kategorie mutační, modifikační a transpoziční. Vztah mutace charakterizujeme jako změnu, vztah modifikace charakterizujeme jako obměnu významu a vztah transpozice chápeme jako přenesení významu do jiného slovního druhu.

Mezi další pojmy slovo tvorby řadíme pojmy **základové slovo**, **slovo tvorný základ** a **slovo tvorný formant**. Základové slovo, fundující slovo je slovo, na němž se nové slovo bezprostředně zakládá (viz výše). „Slovo tvorným základem je základové slovo, spojení slov nebo tvar slova, popř. ta jejich část, které je obsažena ve slově fundovaném, odvozeném nebo složeném.“ (Mluvnice češtiny 1, 1986, s. 216) Slovo tvorný formant je prostředek, jímž nové slovo vzniká, popř. tzv. spoluformanty, tj. hláskové změny, k nimž ve slovo tvorném procesu dochází.

1.3 SLOVOTVORNÉ ZPŮSOBY A POSTUPY

Slovo je ustálená jednotka jazyka, která je tvořena řadou fonémů, ve větě je přemístitelná a nese lexikální nebo gramatický význam.

Slovo tvorný způsob je obecný způsob vzniku nového slova. Slovo tvorný postup je konkrétní realizace slovo tvorného způsobu, postup je pojmenovaný podle druhu slovo tvorného formantu. Rozlišujeme tři základní způsoby tvoření slov – odvozování (derivace), skládání (kompozice) a zkracování (abreviace).

Pokud je slovo motivované odvozeno jedním základovým slovem jedná se o způsob odvozování, pokud je tvořeno dvěma slovy jedná se o způsob skládání.

1.3.1 DERIVACE

Nejčastějším a nejobvyklejším způsobem je derivace (odvozování). Odvozováním vznikají nově utvářená slova tzv. deriváty. „Podle prostředku, jakým bylo slovo odvozeno, rozlišujeme odvozování příponové (sufixací), odvozování koncovkové (konverzí), odvozování předponové (prefixací) a odvozování kombinované: předponově příponové (prefixálně sufixální) a předponově koncovkové (prefixálně konverzní).“ (Hauser, 1976, s. 33)

Předpona se vždy pojí ke slovu, jelikož samotná v jazyce nemůže existovat. Předpona se vždy připojuje před slovní základ (nachází se nalevo od kořene) a jeho význam obměňuje. Prefixy se také mohou vrstvit např. vytáhnout – povytáhnout. Při prefixaci tvaroslovný charakter slova fundujícího zůstává stejný (neměnný), nemění se slovní druh ani paradigmatická příslušnost. „Slovo tvorné předpony jen více nebo méně obměňují nebo pozměňují lexikální význam fundujícího, základového slova, v podstatě však nezasahují jeho gramatický charakter.“ (Mluvnice češtiny 1, 1986, s. 198)

Přípona (sufix) se vždy připojuje za slootovorný základ. Jako prefix v jazyce nemůže sám existovat a pojí se ke slovu. Oproti prefixu plní navíc funkci gramaticky klasifikační, to znamená, že sufix řadí slovo ke slovnímu druhu. „Při odvozování příponovém (sufixálním), sufixaci, dochází k podstatnější změně fundujícího slova: nejenže se rozšiřuje jeho kmen o sufix, nýbrž slovo dostává i novou tvaroslovnou charakteristiku (paradigmatickou a často i slovnědruhovou příslušnost).“ (Mluvnice češtiny 1, 1986, s. 199) Přípona je velmi těsně spjata s koncovkou, jelikož při morfematické analýze např. u slova plavba vyčleňujeme slootovornou příponou -v- a koncovku -a. Jejich vázanost je tedy těsná a teprve, když se spojí přípona a koncovka -va se začíná utvářet slovo.

Tvoření slova koncovkou (konverze) je velmi specifický druh odvozování. Koncovka plní především mluvnickou funkci. Předpona a přípona vytvářejí nové slovo, ale koncovka tvoří různé tvary téhož slova. Při derivaci konverzní dochází ke změně slovního druhu a mluvnické charakteristiky nově utvořeného slova. V některých případech může být koncovka nulová např. pán -0-. Koncovky dělíme na rodové, pádové, osobní a infinitivní a vždy stojí na konci slova za sufixem. Sufixaci a prefixaci řadíme ke způsobům afixálním, koncovka je postupem bezafixálním, to znamená, že při tvoření nových slov se odvozovací kmen nemění.

Posledním druhem odvozování je derivace smíšená (prefixálně – sufixální či prefixálně – konverzní). To znamená, že nově utvářená slova jsou tvořena více afixy najednou, které stojí před i za kořenem současně. Tato spojení je nazýváno slovem cirkumfix.

1.3.2 KOMPOZICE

Skládání slov čili kompozice je v češtině způsob méně častý, např. v německém jazyce je kompozice hojně užívána. Nově utvářené slovo je odvozeno od dvou či více slov, může se jednat o nezávislé lexikální jednotky nebo také o členy syntaktické dvojice. V českém jazyce se nově utvářené slova tzv. kompozita tvoří především ze dvou slov, slova tvořená z více slov jsou velmi ojedinělá. Jedno z motivujících slov (zadní) má funkci opěrnou a podržuje si tak svou formu, i gramatický význam svých tvarů. Druhé motivující slovo (přední) má koncovku nahrazenou spojovacím morfémem (může se jednat o vokál, submorf či konektém). Například u spojení adjektiv tmavý a šedý dojde k vytvoření kompozita tmavošedý, koncovka adjektiva tmavý se mění v interfix o.

U kompozice rozlišujeme tyto slovotvorné postupy – kompozici čistou, smíšený postup kompozičně derivační, smíšený postup kompozičně konverzní a spřahování (juxtapozici).

U kompozice čisté je „koncový člen identický s jedním ze základových slov a význam složeniny se podřazuje významu tohoto druhého členu.“ (Mluvnice češtiny 1, 1986, s. 203) Smíšeným postupem kompozičně – konverzním vznikají kompozita vlastní. „Spřahování (juxtapozice) je slovotvorný způsob odlišující se od skládání tím, že jednotlivé komponenty spřaženého slova (juxtapozita) jsou ve všech jeho tvarech nebo jen v reprezentativním tvaru svým morfémovým skladem totožné se spojením slov (vnějším syntagmatem), z něhož vznikla a na jehož základě se také ozřejmují.“ (Mluvnice češtiny 1, 1986, s. 204). Juxtapozicí vznikají složeniny nevlastní.

Kompozita se mohou dále dělit podle dalších hledisek:

Dle těsnosti vztahu – vlastní, nevlastní. Složeniny vlastní nemůžeme rozložit na komponenty beze změny formy. Složeniny nevlastní lze rozložit na komponenty beze změny formy. Dále kompozita dělíme podle onomaziologické povahy vztahu mezi členy složeniny, z hlediska sémanticko – syntaktického rozdělujeme složeniny na koordinativa (lesostep) a na determinativa (novověk). Dále kompozita řadíme podle slovnědruhově příslušnosti komponentů. Kompozita se také mohou dělit podle příslušnosti k onomaziologické kategorii na modifikační kompozita (vnitřní), kdy sémantický obsah jednoho členu je modifikován obsahem členu druhého např. černoze, a na mutační kompozita (vnější), kdy spojením sémantických obsahů komponentů vzniká obsah nové sémantické kvality např. pivovar. Dále kompozita můžeme řadit podle původu komponentů na domácí, hybridní a cizí.

1.3.3 ABREVIACE

Posledním slovotvorným způsobem tvoření slov je zkracování (abreviace). Nové slovo vzniká na základě toho, že se zkrátí slovo již existující. Mohou se spojit dvě i více částí zkrácených základových slov. Výsledkem abreviace je nově utvořené slovo tzv. abreviatura. Tvoření slov pomocí zkracování je prostředek jazykové ekonomie, například zkratka ZČU (Západočeská univerzita v Plzni).

1.4 JAN VÁCLAV POHL

Jan Václav Pohl byl nejvýznamnější gramatik pozdního baroka a počínajícího obrození. Mezi významné barokní autory slovníků dále řadíme Václava Jana Rosu, Kašpara Vusína atd. Jan Václav Pohl se narodil kolem roku 1720 v Hradci Králové a zemřel roku 1790 ve Vídni. „Už ve velmi mladém věku dosáhl vysokého postavení u císařského dvora ve Vídni, kde byl považován za odborníka na český jazyk. Vyučoval češtině nejen na Tereziánu a na šlechtické vojenské akademii, ale i syny Marie Terezie včetně budoucího císaře Josefa II. Jeho znalosti češtiny byly však chatrné a často nahrazoval české názvy bizarními novotvary (husity např. nazýval krajinohubnými žižčany). Sám měl značné potíže s českou gramatikou a jeho purismus se nezastavoval ani před pravopisem.“ (Jiří Černý, 2008) Je známým faktem, že Josef II. choval nechuť k českému jazyku a kritikové se domnívají, že za to mohl právě Jan Václav Pohl, který Josefa II. učil, kvůli jeho nedostatkům v českém jazce. Jeho první mluvnice *Grammatica linguae Bohemicae oder die Böhmische Sprachkunst*, která byla vydána roku 1756 (1773, 1776, 1783) je kritizována za to, že je nepovedeným plagiátem na Rosovy gramatiky. Třetí vydání této gramatiky bylo rozšířeno o puristický slovník. V jeho dalším slovníku *Pravopisnost řeči české*, vydaného roku 1786 dokonce navrhl ortografickou reformu.

„Vypsal také subskripční nabídku na předplatné Něm.-česko-lat. slovníku (1785), jehož první dvě části, něm. a českou, měl už připravené. K vydání ale nedošlo, patrně vlivem zásahu J. Dobrovského, který Pohlovy práce oprávněně kritizoval.“ (Jiří Černý, 2008) Když Jan Václav Pohl zemřel, Josef Dobrovský pronesl větu: „Že zemřel Pohl, není žádnou ztrátou pro českou literaturu.“

2 PRAKTICKÁ ČÁST

V této bakalářské práci jsme se zaměřili na sémantickou skupinu, která nese název O vodě, loďstvu a rybách uvedené v barokním slovníku Jana Václava Pohla. Celkem jsme z této kapitoly vyexcerpovali 202 dokladů, které jsme rozdělili na slova motivovaná (popisná) a nemotivovaná (značková).

Slovotvorně utvářené lexémy jsme podrobili slovotvorné analýze. Určili jsme základové slovo (fundující slovo), dále jsme vyhledali slovotvorný základ a slovotvorný formant. Určili slovotvorný způsob a postup. Jednotlivé doklady jsme zařadili ke slovotvorné kategorii a typu.¹ Zjištěné údaje jsme porovnali s údaji uvedenými v odborné literatuře.

Zaměřili jsme se na popisy jednotlivých formantů, slovotvorných typů a kategorií, tak jak jsou uvedeny v současných mluvnicích a slovnících. Zhodnotili jsme, které slovotvorné typy jsou ve zkoumaném materiálu doloženy a s jakou frekvencí. A to jsme porovnali s údaji o produktivitě jednotlivých formantů. Produktivitu formantů jsme hodnotili v rámci každého slovotvorného typu. Následně jsme vydělili skupinu slov, které nepokračují do současné češtiny. U těchto slov jsme se pokusili dohledat jejich význam. Vycházeli jsme jednak z německého překladu uvedeného v Pohlově slovníku a jednak z Jungmannova Slovníku česko-německého. Za každým slovotvorným typem uvádíme dílčí závěr.

2.1 NÁZVY MÍST

„Tyto názvy jsou obecným pojmenováním míst podle toho, co se na nich nachází, co na nich roste, pěstuje apod., nebo podle toho, co se na nich dělá. Z této významové charakteristiky vyplývá, že názvy jsou v prvním případě denominativa, v druhém deverbativa a kategorie je podle tvoření smíšená.“ (Mluvnice češtiny 1, 1986, s. 283)

2.1.1 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -IŠT(Ě)

Slovotvorný typ s příponou -išt(ě) reprezentuje soubor koncovek vzoru moře. Podle MČ1 patří tento formant v současné češtině mezi nejproduktivnější formanty názvů míst, označují místa jako otevřená, volná plochy. Slovtvorný typ se konfrontuje s jinými typy, které označují uzavřené prostory např. hřiště – herna. „Většina názvů s formantem -išt(ě) má ovšem také paralelní názvy na -isk(o), jsou však většinou nespisovné, užívané

¹ Při řazení dokladů jsme vycházeli z Mluvnice češtiny 1 (1986) a z monografie Slovtvorný vývoj deverbálních substantiv ve staré a střední češtině

v nářečích.“ (MČ1, s. 285) Podle slovníku afixů se přípona -išt(ě) připojuje k substantivům, adjektivům a slovesům.

Ve zkoumaném materiálu nacházíme substantiva *písečníště*, *řečiště*, *loviště*, *skalníště*, *stanoviště* a *svrhniště*.² Základovými slovy jsou substantiva řeka (femininum), lov (maskulinum), skála (femininum). Lexém *stanoviště* je odvozen od verba státi a lexém *svrhniště* je odvozen od verba svrhnouti. Lexém *písečníště* je odvozen od adjektiva písečný. Do současné češtiny pokračují slova *řečiště*, *loviště* a *stanoviště* se sufixem -iště (s krátkým vokálem). Slovo *skalníště* pokračuje do současného jazyka v podobě skaliště. Slova *svrhniště* a *písečníště* do současného jazyka nepokračují. Význam slova písečníště vyvozujeme jednak z německého překladu slova Sandbank (pískoviště, písečný nános), jednak ze srovnání se synonymním vyjádřením písečný nános, písčina. Význam slova *svrhniště* vyvozujeme z německého překladu slova Werfte, jedná se o loděnici (místo, kde se lodě svrhávají do vody).

2.1.2 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -IN(A)

Slovotvorný typ s příponou -in(a) reprezentuje soubor koncovek vzoru žena. Podle MČ1 patří tento formant mezi přípony, které jsou málo produktivní. Mluvnice češtiny 1 uvádí, že přípona -in(a) je mnohoznačná a místní význam převažuje u názvů označujících porosty, dále u názvů odvozených od jmen osob.

Ve zkoumaném materiálu nacházíme substantiva *hlubina*, *mělčina*, *oužina* a *písčina* odvozená od adjektiv hluboký, mělký, ouzký. Slovo *písčina* je odvozeno od substantiva písek. Lexémy *hlubina*, *mělčina* a *písčina* pokračují do současného jazyka. Lexém *oužina* pokračuje do současného – spisovného jazyka v podobě úžina.

2.1.3 SLOVOTVORNÝ TYP KONVERTOVANÝ S NULOVÝM FORMANTEM

Slovotvorný typ s nulovým formantem reprezentuje soubor koncovek vzoru hrad a stroj. V MČ1 tato přípona u názvů míst není uvedena. Podle P. Nejedlého řadíme k názvům míst s nulovým formantem skupinu označující vodní plochy, toky a místa, kudy protéká nebo kde se vyskytuje voda. Slovník afixů uvádí, že názvy míst s nulovým formantem hraničí s kategorií výsledků děje.

² Sufix u substantiv *řečiště*, *loviště*, *skalníště*, *stanoviště*, *písečníště* a *svrhniště* je uveden s dlouhým vokálem í. MČ1 ani slovník afixů sufix -iště nedokládá.

Ve zkoumaném materiálu nacházíme substantiva *náhon*, *potok*, *prejšť*, *převoz*, *přístav*, *splav*, *vejtoň*, *zpád* odvozená od sloves naháněti, potéci, prýštiti, převézt, splavit, vytonouti, zpadati. Lexémy *náhon*, *potok*, *převoz*, *přístav* a *splav* pokračují do současného jazyka. Slova *zpád* a *vejtoň* pokračují do současného jazyka v podobě *spád* a *výtoň*. Substantivum *prejšť* do současného jazyka nepokračuje. Jeho význam vyvozujeme z německého slova Quelle (pramen) a ze srovnání se synonymním vyjádřením pramen.

2.1.4 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -ÁRN(A)

Slovotvorný typ s příponou -árn(a) reprezentuje soubor koncovek vzoru žena. Podle MČ1 patří tento typ mezi produktivní přípony. Slovotvorný typ -árn(a) je rozšířenou variantou typu -n(a). Slovník afixů uvádí, že příponou -árn(a) jsou tvořeny hlavně názvy míst, a to pouze od substantiv a sloves.

Ve zkoumaném materiálu nacházíme slova *studárna* a *vodárna*. Slovo *vodárna* je odvozeno od substantiva voda a pokračuje do současného jazyka. Lexém *studárna* je odvozen od adjektiva studený a nepokračuje do současného jazyka. Jeho význam vyvozujeme z německého slova Cisterne (cisterna).³

2.1.5 SLOVOTVORNÝ TYP -ISK(O)

Slovotvorný typ s příponou -isk(o) reprezentuje soubor koncovek vzoru město. Podle MČ1 patří tento typ mezi produktivní přípony. Ovšem základní podobou je přípona -išt(ě), přípona isk(o) má omezený rozsah. Dále Mluvnice češtiny 1 uvádí, že většina názvů s formantem -išt(ě) má paralelní názvy na -isk(o). Tyto názvy jsou většinou nespisovné a užívané v nářečích (bahniště/bahnisko). Slovník afixů dokládá, že názvy míst tvořené příponou -isk(o) jsou tvořeny od substantiv či od verb. Od adjektiv jsou tvořena pouze vlastní místní a pomístní jména (Hradisko).

Ve zkoumaném materiálu nacházíme pouze jeden lexém *skalísko*⁴ náležící k tomuto slovotvornému typu. Lexém je odvozen od substantiva skála a pokračuje do současného jazyka.

2.1.6 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -NÍK

Slovotvorný typ s příponou -ník reprezentuje soubor koncovek vzoru hrad (podvzor les). MČ1 uvádí, že přípona -ník se řadí k středně produktivním příponám názvů míst,

³ ESJČ dokládá, že slovo cisterna je přejaté z latiny a jedná se o kašnu.

⁴ Sufix u substantiva skalísko je uveden s dlouhým vokálem í.

přípona -ník označuje různé schránky, nádoby, jímky, obydlí zvířat. Názvy míst s příponou -ník jsou odvozovány především od substantiv, která označují věci či zvířata (ciferník, holubník). K tomuto typu jsou řazeny i anatomické názvy (žlučník). Odvozeniny od sloves jsou velmi ojedinělé (chodník). Slovník afixů dokládá, že od substantiv jsou tvořeny názvy míst typického výskytu (tráva/trávník).

Ve zkoumaném materiálu nacházíme pouze lexém *rybník* odvozený od substantiva ryba. Slovo pokračuje do současného jazyka.

2.1.7 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -ÁR

Slovotvorný typ s příponou -ár reprezentuje soubor koncovek vzoru hrad. MČ1 ani P. Nejedlý tuto příponu u názvů míst nedokládá. Slovník afixů uvádí, že slova, která jsou zakončena na příponu -ár, jsou pouze slovenského, latinského původu nebo mohou označovat příjmení. Výjimku představuje slovo pohlavár.

Ve zkoumaném materiálu nacházíme pouze jeden lexém náležící k tomuto slovotvornému typu. Substantivum *močár* je odvozeno od verba močiti. Substantivum pokračuje do současného jazyka. Podle SSJČ je dnes užíváno v nářečích.

2.1.8 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -ČK(A)

Slovotvorný typ s příponou -čk(a) reprezentuje soubor koncovek vzoru žena. MČ1 tuto příponu u názvů míst nedokládá. Podle P. Nejedlého jsou ve střední češtině doložena pouze čtyři substantiva s tímto sufixem (hajička, klouzačka, spílačka, valečka).

Ve zkoumaném materiálu nacházíme pouze jeden lexém náležící k tomuto slovotvornému typu. Jedná se o slovo *klouzačka*. Slovník afixů dokládá, že je slovo klouzačka odvozeno od adjektiva klouzavý, ovšem nevylučuje to, že by slovo mohlo být odvozeno od verba klouzati. Lexém *klouzačka* pokračuje do současného jazyka.

2.1.9 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -K(A)

Slovotvorný typ s příponou -k(a) reprezentuje soubor koncovek vzoru žena. MČ1 uvádí, že přípona -k(a) u názvů míst je málo produktivní, tato přípona označuje názvy věcí, v nichž je něco uloženo (kořenka) nebo se může jednat o slangové názvy továren (automobilka). Slovník afixů jej uvádí jako sufix pro tvoření názvů dějů – jsou povahy abstraktní i konkrétní. Ve zkoumaném materiálu nacházíme pouze jeden doklad náležící k tomuto slovotvornému typu. Lexém *vsádka* je odvozen od verba vsaditi. Současná čeština dokládá substantivum *sádka*. Jedná o vodní nádrž s průtokem čerstvé vody pro chov ryb.

2.1.10 DÍLČÍ ZÁVĚR

Slovotvorná kategorie názvů míst je nejrozsáhlejší kategorií v námi rozebíraném materiálu. V této slovotvorné kategorii jsou zastoupeny přípony -išt(ě)/-íst(ě), -in(a), -(o), -árn(a), -isk(o), -ník, -ár, -a, -čk(a), -k(a). Nejpočetnějšími slovotvornými typy jsou slovotvorné typy s příponou -išt(ě)/-íst(ě), typ konvertovaný s nulovým formantem a slovotvorný typ s příponou -ina. Přípona -iště je produktivní příponou i v současné češtině, naopak přípona -ina je v této slovotvorné kategorii málo produktivní. Doložené názvy míst s nulovým formantem označují místa nějak spojená s vodou, to potvrzuje údaje uváděné P. Nejedlým (2019).

Do současné češtiny nepokračují pouze čtyři lexikální jednotky – *svrhniště*, *písečníště*, *prejšť* a *studárna*.

2.2 NÁZVY PROSTŘEDKŮ

„Názvy prostředků pojmenovávají věci, které slouží nějaké činnosti jako nástroj. Jejich specifickým rysem je tedy pojem účelu, ale vždy ve vztahu k nějakému nástroji, zařízení.“ (Mluvnice češtiny 1, 1986, s. 245)

2.2.1 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -OUN

Slovotvorný typ s příponou -oun reprezentuje soubor koncovek vzoru hrad (podvzor les). V MČ1 tato přípona u názvů prostředků uvedena není. Podle Slovníku afixů je využívána především pro tvoření názvů osob.

Ve zkoumaném materiálu se nachází slova *beroun*, *bojoun* a *ukazoun* odvozená od sloves bráti, bojovati a ukazovati.

Všetchna substantiva jsou utvořena systémově, ale do současného jazyka nepokračují. *Beroun* a *bojoun* označují typ lodi. *Beroun* je podle německého překladu pirátská loď, *bojoun* je podle německého překladu válečná loď. *Ukazoun* je označení předmětu, ve slovníku je vedle něj uvedeno synonymní vyjádření ředlik, německy Compass.

2.2.2 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -NÍK

Slovotvorný typ s příponou -ník reprezentuje soubor koncovek vzoru hrad (podvzor les). Podle MČ1 patří tento formant mezi formanty středně a málo produktivní, slouží především k odvozování názvů vlastností. Podle slovníku afixů se tento sufix připojuje k základům substantiv, adjektiv, číslovek a sloves a jedná se o jeden z nejfrekventovanějších afixů v češtině.

Ve slovníku se nachází slova *palník* a *lapník*⁵ odvozená od sloves *páliti* a *lapati*.

Do současné češtiny tato slovotvorně utvářená substantiva nepokračují a nejsou doložena ani v Jungmannově Slovníku česko-německém. V obou případech se jedná o označení typů lodí podle významu sloves, od nichž jsou tyto názvy odvozeny.

2.2.3 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -NICE

Slovotvorný typ s příponou *-nice* reprezentuje soubor koncovek vzoru *růže*, skloňovacího typu *ulice*. Podle MČ1 je tento typ ženským protějškem názvů s příponou *-ník*. Jejich vztah dokládají dubletní tvary jako *zásobník - zásobnice*. MČ1 řadí tuto příponu názvů prostředků mezi málo produktivní.

Příponou *-nice* je utvořeno substantivum *prámnice*. Toto substantivum je však odvozeno od substantiva rodu mužského *prám*. Do současného jazyka tento derivát nepokračuje, současná čeština dokládá substantivum *pramice*. Srov. substantivum *vejselice* v jiné skupině.

2.2.4 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -LICE

Slovotvorný typ s příponou *-lice* reprezentuje soubor koncovek vzoru *růže*.

Slovník afixů dokládá, že názvy prostředků jsou tvořeny příponou *-ice* a její periferní variantou je přípona *-lice* (*viselice*, *šibenice*). Slova, která jsou odvozena příponou *-lice* se v současném jazyce vyskytují jen zřídka a většina zástupců tohoto typu je sporná, jelikož záleží na tom, od čeho je přesně substantivum odvozeno.

V námi zkoumaném materiálu se vyskytuje slovo *vodlice*, které je odvozeno od substantiva *voda*. Slovo nepokračuje do současného jazyka. Jeho význam vyvozujeme z německého překladu *Springbrunn*, jedná se o vodotrysk či kašnu.

2.2.5 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -DL(A)

Slovotvorný typ s příponou *-dla* reprezentuje soubor koncovek podle vzoru *žena*. V MČ1 nacházíme slovotvorný typ s příponou *-dlo*. Jedná se o výrazný prostředkový typ, formant je zařazen mezi formanty velmi produktivní. Podle slovníku afixů mohou mít názvy prostředků odvozené příponou *-dlo* od sloves význam v abstraktním nebo v konkrétním širokém slova smyslu. Sufixem *-dla* jsou tvořena nečetná pluralia tantum označující párové orgány.

⁵ Sufix je u obou substantiv uveden s krátkým vokálem *i*.

Ve zkoumaném materiálu nacházíme substantivum *stavidla* odvozené od slovesa staviti. Do současné češtiny pokračuje lexém stavidlo, který je reprezentován souborem koncovek podle vzoru město.

2.2.6 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -LÍK

Slovotvorný typ s příponou -lík reprezentuje soubor koncovek typu hrad. V MČ1 je uveden neproduktivní formant -ík. Podle slovníku afixů je sufix -lík chápán jako varianta sufixu -ík a v současné češtině je jím tvořeno jen několik derivátů.

Ve zkoumaném materiálu nacházíme jeden doklad náležející k tomuto slovotvornému typu. Jedná se o substantivum *ředlik*⁶ odvozené od slovesa řídití⁷.

Substantivum do současné češtiny nepokračuje. Pravděpodobně se jedná o autorův neologismus, protože jsme jej nenalezli v žádném slovníku. Jeho význam vyvozujeme jednak z německého překladu – *Compas*, jednak ze srovnání se synonymním vyjádřením ukazoun.

2.2.7 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -ČKA(A)

Slovotvorný typ s příponou -čka reprezentuje soubor koncovek typu žena. Tento formant je podle MČ1 velmi produktivní a názvy tvořené tímto formantem představují ženské protějšky ke slovotvornému typu mužských názvů s formantem -č. Nejedná se však o tak sevřenou skupinu, protože při jejich tvoření lze uvažovat o možnosti různé motivace. Slovotvorná utvářenost může být motivována vztahem ke slovesu nebo vztahem k účelovému adjektivu. Mají-li tato slova základ v adjektivech na -cí, tvoří se formantem -ka (srov. slovník afixů).

Ve slovníku je doloženo slovo *poselačka*. Za základové slovo považujeme sloveso posílati. Do současné češtiny tento lexém nepokračuje, jeho význam jsme nenalezli v žádném slovníku.⁸ Podle logického zařazení hesla v Pohlově slovníku a podle německého překladu docházíme k závěru, že se jedná o označení typu lodi.

2.2.8 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -AN

Slovotvorný typ s příponou -an reprezentuje soubor koncovek typu hrad. MČ1 formant -an ve skupině názvů prostředků nedokládá.

⁶ Substantivum *ředlik* je uvedeno s krátkým vokálem *i*.

⁷ V procesu slovotvorby došlo k alternaci *i* v *e* v kmeni.

⁸ Jungmannův česko-německý slovník uvádí pouze význam slova *poselač*, ten však s významem slova *poselačka* doloženým ve zkoumaném materiálu nijak nesouvisí.

Ve zkoumaném materiálu nacházíme slovo *stojan* odvozené od slovesa státi.

Podle SSJČ pokračuje toto slovo do současné češtiny se čtyřmi různými významy.

2.2.9 DÍLČÍ ZÁVĚR

Ve slovotvorné kategorii názvů prostředků jsou doloženy slovotvorné typy s příponami -oun, -ník, -nice, -lice, -dl(a), -lík, -čka a -an. Nejvíce substantiv je odvozeno příponou -oun, která je v současné češtině v této slovotvorné kategorii považována za neproduktivní. To potvrzuje i naše analýza, protože žádné ze substantiv nepokračuje do současného jazyka. Nepokračují ani doklady s neproduktivními příponami -ník, -lice, -lík, -an. Výjimku představuje produktivní formant -čka. Tímto sufixem je odvozeno substantivum *poselačka*, které současný jazyk nedokládá. Může to být dáno alternací samohlásky v kmeni, ke které v procesu tvoření došlo, nebo spíše zánikem skutečnosti, kterou substantivum označuje. Do současného jazyka nepokračuje ani substantivum *prámnice*, tvořené málo produktivní příponou -nice.

Současná čeština dokládá substantivum *stojan* a substantivum *stavidla*, které ovšem pokračuje s jinou morfologickou charakteristikou (sufix -dlo).

2.3 NÁZVY VÝSLEDKŮ DĚJE

„Názvy výsledků děje označují to, co vzniká dějem. U předmětových sloves to jsou výsledky činností, u sloves bezpředmětových výsledky vzniklé ze spontánních dějů.“ (Mluvnice češtiny 1, 1986, s. 257)

2.3.1 SLOVOTVORNÝ TYP S NULOVÝM FORMANTEM

Tento slovotvorný typ reprezentuje soubor koncovek vzoru kost a hrad. Tento slovotvorný typ MČ1 nedokládá. Podle P. Nejedlého názvy výsledků děje s nulovým formantem označují hlavně konkrétní výsledky fyzické činnosti, převážně lidské nebo výsledky přírodních jevů. Maskuliní jména výsledků děje s nulovým formantem jsou v češtině více zastoupena než femininní jména. Slovník afixů uvádí, že názvy výsledků děje s nulovým formantem se hojně tvoří od dokonavých sloves s předponou.

Ve slovníku se nachází slova *hráž*⁹ a *nános* náležící k tomuto slovotvornému typu. Obě substantiva jsou odvozena od verb hraditi a nanést. Substantivum *nános* pokračuje do současného jazyka, substantivum *hráž* pokračuje v podobě *hráz*.

⁹ Lexém je ve slovníku uveden se souhláskou ž.

2.3.2 DÍLČÍ ZÁVĚR

Ve slovotvorné kategorii názvů výsledků děje je doložen pouze slovotvorný typ konvertovaný s nulovým formantem. Tento formant je pro tvoření výsledků dějů využíván i v současné češtině.

2.4 NÁZVY DĚJŮ

„Jména dějů pojmenovávají substance, jejichž obsahem je zpředmětněný děj. Slova pojmenovávají veškeré typy dějů.“ (Nejedlý, 2019, s. 168)

2.4.1 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -OT

Slovotvorný typ s příponou -ot reprezentuje soubor koncovek vzoru hrad. MČ1 příponu -ot názvů dějů označuje za velmi produktivní a početnou. „Názvy mají zřetelné významové omezení: označují děje zvukové (vnímané sluchem), omezeně optické a přerušovaný pohyb.“ (MČ1, 1986, s. 289) Slovník afixů uvádí, že příponou -ot jsou tvořena jména dějová. Mohou se objevovat i výrazy, které neoznačují jména dějová, ačkoliv jsou odvozena sufixem -ot od sloves (plést - plot).

Ve zkoumaném materiálu nacházíme jeden doklad náležející k tomuto slovotvornému typu. Jedná se o substantivum *lapot* odvozené od verba *lapati*. Substantivum do současné češtiny nepokračuje a není doloženo ani v Jungmannově Slovníku česko-německém. Význam vyvozujeme z německého překladu – Fischerey, jedná se o rybolov.

2.4.2 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -BA

Slovotvorný typ s příponou -ba reprezentuje soubor koncovek vzoru žena. MČ1 uvádí, že tvoření názvů dějů s příponou -ba je poměrně produktivní, ale v češtině se rozšířilo až od doby národního obrození. Přípona -ba se připojuje ke kořeni slovesa, jehož samohláska je v názvech krátká (četba). Podle slovníku afixů jsou příponou ba- vedle výsledků dějů tvořeny také názvy dějů a názvy míst.

Ve zkoumaném materiálu nacházíme substantivum *plavba* odvozené od slovesa *plaviti*. Substantivum pokračuje do současného jazyka.

2.4.3 SLOVOTVORNÝ TYP KONVERTOVANÝ S FORMANTEM -E

Formant -e reprezentuje soubor koncovek vzoru růže. MČ1 ani P. Nejedlý tento formant neodkládají. Slovník afixů uvádí, že tato dějová substantiva jsou tvořena od slovesných kořenů se sufixem -e/-ě.

Ve zkoumaném materiálu nacházíme pouze jeden lexém náležející k tomuto slovotvornému typu. Jedná se o substantivum *bouře* odvozené od slovesa bouřiti. Lexém pokračuje do současného jazyka.

2.4.4 SLOVOTVORNÝ TYP KONVERTOVANÝ S NULOVÝM FORMANTEM

Slovotvorný typ konvertovaný s nulovým formantem reprezentuje soubor koncovek vzoru hrad. MČ1 dokládá, že tvoření tímto typem je velmi produktivní. Základová slovesa jsou prostá, častěji předponová, nedokonavá i dokonavá. Vidově lze názvy hodnotit jen podle kontextu: některé vyjadřují děj trvajícím (běh, lov, tok), zpravidla označují děj jednorázový (švih, hvizd). Slovník afixů dokládá, že ke vzoru s tvrdým zakončením náleží početně nejvíce zastoupené skupiny odvozené od sloves – názvy dějů (postřik) a názvy výsledků děje (výstřel).

Ve zkoumaném materiálu nacházíme slovo *vír*, které je odvozeno od verba vířiti. Lexém pokračuje do současného jazyka.

2.4.5 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -DLO

Slovotvorný typ -dlo reprezentuje soubor koncovek vzoru město. MČ1 řadí formant -dlo ve skupině názvů dějů k neproduktivním příponám. Podle P. Nejedlého jsou neutrální jména dějů s příponou -dlo řídká. Slovník afixů dokládá, že sufixem -dlo jsou tvořena substantiva od sloves. Podle slovníku afixů jsou nejčastěji příponou -dlo tvořeny názvy prostředků, ale také uvádí, že touto příponou mohou být tvořeny objekty děje (žrádlo, prádlo).

Ve zkoumaném materiálu nacházíme slovo *požerádlo* odvozené od slovesa požírat. Jeho význam vyvozujeme jednak z německého překladu – Wirbel (vír), jednak ze srovnání se synonymním vyjádřením vír. SSJČ substantivum *požerádlo* neuvádí.

2.4.6 DÍLČÍ ZÁVĚR

Ve slovotvorné kategorii názvů dějů jsou doloženy slovotvorné typy s formanty -ot-, -ba-, -e-, -o a -dlo. U každého slovotvorného typu je zastoupen pouze jeden lexém. Ve slovotvorné kategorii názvů dějů nacházíme ve zkoumaném materiálu dva doklady, které do současného jazyka nepokračují. Jedná se o substantivum *lapot* s příponou ot-, která je u názvů dějů velmi produktivní. Dalším substantivem, které do současného jazyka nepokračuje je *požerádlo* s příponou -dlo, která je hodnocena u názvů dějů jako neproduktivní přípona. Můžeme tedy předpokládat, že se jedná o autorův neologismus. Zbývá tři substantiva (*plavba*, *bouře* a *vír*) současná čeština dokládá.

2.5 NÁZVY VODNÍCH ŽIVOČICHŮ

Tato skupina zahrnuje živočichy, kteří se vyskytují v námi rozebíraném věcném poli.¹⁰

2.5.1 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -LICE

Slovotvorný typ s příponou -lice reprezentuje soubor koncovek vzoru růže.

Ve zkoumaném materiálu se nacházejí slova *skořeplice* a *štítlice* náležící k tomuto slovotvornému typu.

Lexém *skořeplice* je odvozen od substantiva skořepa. Slovo nepokračuje do současného jazyka. Podle německého překladu slova Austern lze usuzovat, že se jedná o ústřici.

Lexém *štítlice* je odvozen od substantiva štít. Slovo nepokračuje do současného jazyka. Význam vyvozujeme z německého překladu slova Schildkrot, jedná se o želvu.

2.5.2 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -OVKA

Slovotvorný typ s příponou -ovka reprezentuje soubor koncovek vzoru žena. Slovník afixů uvádí, že nejčastěji jsou od substantiv tvořeny názvy objektů a botanické, zoologické termíny (láčkovka).

Ve slovníku se nachází slovo *štítovka* náležící k tomuto slovotvornému typu.

Lexém *štítovka* je odvozen od substantiva štít. Slovo nepokračuje do současného jazyka. Význam vyvozujeme z německého překladu slova Schildkrot, jedná se o želvu.

2.5.3 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -ICE

Slovotvorný typ s příponou -ice reprezentuje soubor koncovek vzoru růže. Slovník afixů dokládá, že substantivy jsou nejčastěji tvořeny názvy objektů a místní jména. Slovník afixů také uvádí, že se jedná o pojmenování utvořená z adjektiv vyjadřující výraznou vlastnost.

Ve slovníku se nachází slovo *běllice* náležící k tomuto slovotvornému typu.

Lexém *běllice* je odvozen od adjektiva bílý. Slovo pokračuje do současného jazyka. Slovník spisovného jazyka českého uvádí jeho význam jako název řady menších sladkovodních ryb se stříbrolesklými boky a břichem.

2.5.4 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -INA

Slovotvorný typ s příponou -ina reprezentuje soubor koncovek vzoru žena. Slovník afixů dokládá, že od substantiv jsou nejčastěji tvořeny nositelé substančního příznaku či substantiva s potřebou významového odlišení či individuace.

¹⁰ Další názvy živočichů uvádíme u názvů zdrobnělých.

Ve zkoumaném materiálu se nachází slovo *vyzina* náležící k tomuto slovotvornému typu. Lexém *vyzina* je odvozen od substantiva *vyza*. Slovo nepokračuje do současného jazyka, ale slovo základové *ano*. *Vyzina* je z německého slova *Hausen* překládána jako *vyza* obecná.

2.5.5 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -AVKA

Slovotvorný typ s příponou *-avka* reprezentuje soubor koncovek vzoru *žena*. Slovník afixů dokládá, že ze sloves jsou tvořeny názvy nositelů dějového příznaku (*pijavka* *pije*).

Ve zkoumaném materiálu se nachází slovo *pijavka*.

Lexém *pijavka* je odvozen od verba *píti*. Slovo pokračuje do současného jazyka. Jedná se o synonymum substantiva *pijavice*. V jazyce se upřednostňuje užívání substantiva *pijavice*. Podle SSJČ se jedná o červa sajícího krev obratlovců.

2.5.6 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -LE

Slovotvorný typ reprezentuje soubor koncovek vzoru *růže*.

Ve slovníku se nachází slovo *střevle* náležící k tomuto slovotvornému typu.

Lexém *střevle* je odvozen od substantiva *střevo*. Slovo pokračuje do současného jazyka. Etymologický slovník jazyka českého uvádí, že slovo *střevle* je odvozeno od substantiva *střevo*, protože v době kladení *jiker* se jim pod řitní ploutví objevuje kladélko, které vypadá jako *střevo*.

2.5.7 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -INEC

Slovotvorný typ s příponou *-inec* reprezentuje soubor koncovek vzoru *stroj*. V našem případě se jedná o vzor *muž*.

Ve slovníku se nachází slova *solinec* a *uzinec* náležící k tomuto slovotvornému typu.

Lexém *solinec* je odvozen od substantiva *sůl*. Slovo nepokračuje do současného jazyka. Nejspíše se jedná o autorův neologismus. Z německého překladu *Häring* se jedná o *sledě*. Substantivum *sled'* pokračuje do současného jazyka. Lexém *uzinec* je odvozen od adjektiva *uzený*. Z německého překladu *Bückelhäring* se jedná o *uzeného sledě* (tzv. *uzenáče*).

2.5.8 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -OŘ

Slovotvorný typ s příponou *-oř* reprezentuje soubor koncovek vzoru *muž*. Slovník afixů uvádí pouze sufix *-or*. Tímto sufixem jsou nejčastěji tvořena jména činitelská a druhy zvířat. Ve slovníku se nachází slovo *piskory* v singuláru *piskoř* náležící k tomuto slovotvornému typu.

Lexém *piskoř* je odvozen od verba pískati. Slovo pokračuje do současného jazyka. Slovník spisovného jazyka českého dokládá jeho význam jako sladkovodní ryba s protáhlým, štíhlým tělem.

2.5.9 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -OUN

Slovotvorný typ s příponou -oun reprezentuje soubor koncovek vzoru pán. Podle slovníku afixů se substantivy nejčastěji tvoří expresivní názvy osob podle charakteristické části těla (hlavoun), augmentativa a zoologické názvy (mečoun).

Ve slovníku se nachází lexém *okoun*, který je odvozen od substantiva oko. Podle Etymologického slovníku jazyka českého je *okoun* odvozen od substantiva oko, protože když vytáhneme *okouna* náhle z větší hloubky, objeví se u něj vyboulení očí a břicha. Tento lexém pokračuje do současného jazyka.

2.5.10 SLOVOTVORNÝ TYP KONVERTOVANÝ S NULOVOU KONCOVKOU

Slovotvorný typ s nulovou koncovkou reprezentuje soubor koncovek vzoru pán. Podle slovníku afixů substantiva rodu mužského životného tvořena od sloves jsou především původce dějů a nositelů vlastností.

Ve zkoumaném materiálu se nachází slovo *lín*. Toto substantivum je odvozeno od verba *línati*. ESJČ dokládá, že charakteristickým znakem línů je silná kůže, bohatá na buňky, které vylučují sliz. Tento sliz na povětří schne a po kusech se odlupuje. Lexém pokračuje do současného jazyka.

2.5.11 DÍLČÍ ZÁVĚR

Ve zkoumaném materiálu bylo zastoupeno 12 názvů vodních živočichů. V této slovotvorné kategorii se ve zkoumaném materiálu vyskytovaly slovotvorné typy s příponami -lice, -ovka, -ice, -ina, -avka, -le, -inec, -oř, -oun, -0. Šest lexémů pokračuje do současného jazyka a pět lexémů do současného jazyka nepokračuje. Lexémy, které do současného jazyka nepokračují, jsou *skořeplice*, *štítlice*, *štítovka*, *vyzina*, *solinec* a *uzinec*. Tyto názvy byly nejspíše z jazyka vytlačeny synonymními substantivy (*štítlice*, *štítovka* – želva). Lexémy byly odvozovány především ze substantiv, i když zkoumaný materiál dokládá rovněž odvozeniny od sloves či adjektiv.

2.6 NÁZVY ČÁSTÍ TĚLA RYB

Tato slovotvorná kategorie zahrnuje tři lexémy, které jsou součástí těl ryb.

2.6.1 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -KA

Slovotvorný typ s příponou -ka reprezentuje soubor koncovek vzoru žena. Podle slovníku afixů jsou nejčastěji příponou -ka ze sloves tvořeny názvy prostředků v širokém slova smyslu (škrabka, výlevka), názvy dějů/událostí/situací atd.

Lexém *luštky/lušťky* (v základním tvaru *luštka*) je ve slovníku uveden dvakrát, ale s jiným grafémem. U lexému *luštka* by se dalo uvažovat, že je odvozeno od verba luščiti. Vokabulář webový dokládá význam slova luščiti jako luštit, louskat, vylušťovat, obírat někoho o něco. Význam lexému *lušťky* vyvozujeme z německého překladu Schuppen, jedná se o slovo, které je překládáno šupina. Lexém nepokračuje do současného jazyka, nejspíše byl vytlačen synonymním substantivem šupina.

2.6.2 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -TVA

Slovotvorný typ -tva reprezentuje soubor koncovek vzoru žena. Slovník afixů uvádí, že sufixem -tva se v této době již neodvozuje, ale do současné češtiny se dochovalo 6 substantiv s tímto sufixem (bitva, břitva atd.)

V tomto zkoumaném materiálu nacházíme lexém *plejtva* náležející k tomuto slovotvornému typu. Lexém je odvozen od verba plouti. Význam vyvozujeme z německého překladu Flosse, jedná se o ploutev. Slovník SSJČ lexém *plejtva* nedokládá.

2.6.3 SLOVOTVORNÝ TYP S KONCOVKOU -Í

Slovotvorný typ s koncovkou -í reprezentuje soubor koncovek vzoru stavení. Slovník afixů uvádí, že od substantiv jsou touto koncovkou nejčastěji tvořeny substantiva hromadná (uhlí, listí).

Ve slovníku se nachází substantivum *mličí*¹¹ náležející k tomuto slovotvornému typu. Lexém je nejspíše odvozen od substantiva mléko. SSJČ dokládá, že lexém mlíčí pokračuje do současného jazyka.

¹¹ Substantivum je uvedeno ve slovníku s krátkými vokály i.

2.6.4 DÍLČÍ ZÁVĚR

V této slovotvorné kategorii se ve zkoumaném materiálu vyskytovaly slovotvorné typy -ka, -tva, -í. Těmito sufixy jsou odvozena substantiva *plejtva*, *lušťka* a *mličí*. Derivát *mličí* do současného jazyka pokračuje, zbylé lexémy do jazyka nepokračují.

2.7 NÁZVY ZDROBNĚLÉ

„Kategorie názvů zdobných (deminutiv) je charakterizována velkou početností a produktivitou tvoření. Proces tvoření není uzavřen.“ (Mluvnice češtiny 1, 1986, s. 300)

2.7.1 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -K(A)

Slovotvorný typ s příponou -k(a) reprezentuje soubor koncovek vzoru žena. Podle MČ1 se jedná o deminutivní příponu 1. stupně. Podle slovníku afixů jsou deminutiva s příponou -ka tvořena ze substantivních základů obvykle zakončených na vokál + konsonant.

Ve zkoumaném materiálu se nachází slova *bublínka*, *bojounka*, *kalužka*, *korábka*¹², *lod'ka*, *nádržka*, *zbluňka* náležící k tomuto slovotvornému typu. Slova jsou odvozena ze substantiv *bublina*, *bojoun*, *kaluž*, *koráb*, *lod'*, *nádrž* a *žbluna*. Slova *bublínka*, *kalužka*, *lod'ka*, *nádržka* pokračují do současného jazyka. Do současné češtiny nepokračují slova *bojounka* a *zbluňka* a nejsou doložena ani v Jungmannově Slovníku česko-německém. Význam slova *zbluňka* vyvozujeme jednak z německého překladu – *Wasserblatter*, jednak ze srovnání se synonymním vyjádřením *bublínka*. Význam slova *bojounka* vyvozujeme z německého *Kriegsschiff*, jedná se o válečnou loď. Deminutivum *korábka* také do současného jazyka nepokračuje. SSJČ dokládá deminutiva slova *koráb* pouze *korábek* či *korábeček*.

2.7.2 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -IČK(A)

Slovotvorný typ s příponou -ičk(a) reprezentuje soubor koncovek vzoru žena. MČ1 řadí tuto deminutivní příponu k příponám 2. stupně. Slovník afixů tuto příponu řadí k deminutivním příponám prvního či druhého stupně a uvádí, že příponou -ičk(a) jsou od substantiv tvořena především deminutiva, dále termíny a jména přechýlená.

Ve zkoumaném materiálu nacházíme jeden doklad náležející k tomuto slovotvornému typu. Jedná se o substantivum *ovesničky*¹³ (v základním tvaru *ovesnička*) náležící k tomuto slovotvornému typu. Lexém *ovesnička* je odvozen od substantiva *ovesnice*. Slovník česko-německý dokládá význam *ovesničky* jako pokolení hrušek, které s ovsem dozrávají či malé,

¹² Tento lexém se v námi rozebíraném věcném poli vyskytoval dvakrát.

¹³ Tento lexém můžeme zařadit i k názvům živočichů.

drobné rybičky, které se podobají ovsu. V tomto druhém významu je lexém uveden v námi zkoumaném materiálu. Podle SSJČ lexém *ovesnička* pokračuje do současného jazyka pouze ve významu hrušek, které s ovsem dozrávají.

2.7.3 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -EK

Slovotvorný typ s příponou -ek reprezentuje soubor koncovek vzoru pán. MČ1 řadí příponu -ek mezi základní deminutivní přípony mužského rodu. Slovník afixů uvádí, že příponou -ek jsou ze substantiv tvořena deminutiva 1. a 2. stupně.

Ve zkoumaném materiálu nacházíme jeden doklad. Slovo *karásek*¹⁴ je odvozeno od substantiva *karas* a pokračuje do současného jazyka.

2.7.4 DÍLČÍ ZÁVĚR

Ve slovotvorné kategorii názvů zdobnějších nacházíme ve zkoumaném materiálu 9 lexémů. V námi rozebíraném věcném poli jsou deminutiva tvořena příponami -k(a), -ičk(a) a -e(k). Tyto všechny přípony do současného jazyka pokračují a jsou doloženy v MČ1 jako základní přípony deminutiv. Lexémy *bublínka*, *kalužka*, *lod'ka*, *nádržka* a *karásek* pokračují do současného jazyka.

Domníváme se, že slovo *korábka* je užíváno v nespisovném jazyce, ale do spisovného jazyka se nedochovalo, jelikož ho nedokládá žádný slovník. Doložená substantiva *zbluňka*, *bojounka* a *ovesnička* můžeme hodnotit jako lexémy, které do současného jazyka nepokračují. Mohlo u nich dojít k zániku skutečnosti, kterou označují, či mohly být v současném jazyce nahrazeny synonymními lexémy (srov. např. *zbluňka*, *bublínka*). Lexémy, které nepokračují do současného jazyka, jsou tvořeny formanty -k(a) a -ičk(a), které do současného jazyka pokračují.

2.8 NÁZVY ZVELIČENÉ

„Zveličené názvy mají vedle významu něčeho, co má větší velikost než obvykle, vždy příznak expresivní, obvykle pejorativní. Ten u mnohých převládá a jeví se jako základní. Tvoření je velmi omezené a často jen příležitostné.“

2.8.1 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -IC(E)

Slovotvorný typ s příponou -ic(e) reprezentuje soubor koncovek vzoru růže. Podle MČ1 se jedná o starou zdobňovací příponu, která je v současné češtině zatlačena. Slova působí

¹⁴ Tento lexém můžeme také zařadit k názvům živočichů.

knižně nebo zastarale. Podle slovníku afixů je při odvozování od substantiv tato přípona využívána také pro tvoření jmen s významem zveličujícím, který ale mnohdy může být zastřen. Ve staré a střední češtině jsou substantiva tvořená touto příponou řídká (srov. Nejedlý, 2019).

Ve zkoumaném materiálu se nachází slova *kotvice*, *veslice* a *vejselice*. Všechna jsou odvozena od substantiv. Základovými slovy jsou kotva (femininum) a veslo (neutrum).

Substantiva *kotvice* a *veslice* pokračují do současné češtiny se stejným významem, substantivum *kotvice* SSJČ uvádí jako zastaralý výraz. Lexém *vejselice* je pravděpodobně odvozen od substantiva *veslo*. Toto substantivum je neústrojně utvářené a nejspíše se jedná o autorův neologismus. Tento lexém jsme nedohledali v žádném slovníku. Předpokládáme ale, že se jedná o druh lodi, poháněnou vesly (o veslici). Slovník SSJČ tento lexém nedokládá.

2.8.2 DÍLČÍ ZÁVĚR

Názvy zveličelé jsou ve zkoumaném materiálu zastoupeny třemi doklady, všechny náležejí k jednomu slovotvornému typu, jsou odvozeny slovotvorným formantem *-ice*. Slovník afixů tuto předponu u názvů zveličelých dokládá, ovšem MČ1 tuto předponu nedokládá. Lexémy *kotvice* a *veslice* pokračují do současného jazyka. Lexém *vejselice* do současného jazyka nepokračuje.

2.9 NÁZVY HROMADNÉ

„Věcně sémantická kategorie hromadnosti je širší než slovotvorná. Zahrnuje též názvy jako hmyz, dav, národ a odvozeniny jiných typů se sekundárním příležitostným příznakem hromadnosti.“

2.9.1 SLOVOTVORNÁ KATEGORIE S PŘÍPONOU -STVO

Slovotvorný typ s příponou *-stvo* reprezentuje soubor koncovek vzoru město. MČ1 řadí tento formant u názvů hromadných mezi produktivní přípony. Slovník afixů uvádí, že touto příponou se tvoří deriváty označující úhrn osob (*lidstvo*), úhrn organismů a jejich částí (*zvířectvo*), jiné komplexy přírodní (*vodstvo*) a komplexy vytvořené člověkem (*lodstvo*) atd.

Ve zkoumaném materiálu se vyskytuje lexém *lodstvo* náležící k tomuto slovotvornému typu. Lexém je odvozen od substantiva *loď* a pokračuje do současného jazyka.

2.9.2 DÍLČÍ ZÁVĚR

V této slovotvorné kategorii se nacházel pouze jeden lexém s produktivní příponou *-stvo*, která je hojně užívána u názvů hromadných. Lexém (*lodstvo*) pokračuje do současného jazyka.

2.10 LEXÉMY TVOŘENÉ PREFIXEM

„Odvozeniny jsou utvořeny prostým spojením základového substantiva s předponou, která jeho význam modifikuje.“ (Mluvnice češtiny 1, 1986, s. 313) Předpony dělíme na domácí, do kterých se řadí předpony pravé (nepředložkové), nepravé (předložkové), a cizí.

2.10.1 LEXÉMY TVOŘENÉ PREFIXEM PŘÍ-

MČ1 tuto předponu řadí mezi skupinu předpon nepravých (předložkových), vlastních.

Ve zkoumaném materiálu se nachází slova *příkraj* a *přival*. Substantivum *příkraj* je odvozeno od substantiva *kraj* a do současného jazyka nepokračuje. Slovník česko-německý dokládá jeho význam jako pomezí. Substantivum *přival* je odvozeno od verba *valiti* a pokračuje do současného jazyka.

2.10.2 LEXÉMY TVOŘENÉ PREFIXEM POD-

MČ1 tuto předponu řadí mezi předpony nepravé vlastní.

Ve zkoumaném materiálu nacházíme jeden doklad náležející k tomuto slovotvornému typu. Jedná se o sloveso *podtonouti*, které je odvozeno od verba *tonouti*. Tento lexém nepokračuje do současného jazyka. Slovník česko-německý uvádí význam slova *podtonu* jako pod vodu padnouti.

2.10.3 LEXÉMY TVOŘENÉ PREFIXEM ROZ-

Slovník afixů dokládá, že nejčastějším základovým slovem jsou slovesa. Předpona *roz-* má velmi často význam zahájení (rozepsat dopis) či význam směřování do různých stran (rozřezat). Také dokáže rozlišovat nějakou schopnost (rozpoznat) nebo může něco odhalovat (rozluštit).

Ve zkoumaném materiálu nacházíme jeden doklad náležející k tomuto slovotvornému typu. Jedná se o lexém *rozkotati se*, který je odvozen od verba *kotiti*. Význam slova *kotiti* dokládá

Etymologický slovník jazyka českého. Slovo *rozkotati (se)* pokračuje do současného jazyka. Ale podle SSJČ se jedná o slovo zastaralé.

2.10.4 LEXÉMY TVOŘENÉ PREFIXEM VZ-

Slovník afixů uvádí, že prefix *vz-* vyjadřuje nejčastěji směr nahoru, zvětšení rozměru předmětu atd.

Ve slovníku se nachází slovo *vzmítati* náležící k tomuto slovotvornému typu. Lexém *vzmítati* je odvozen od verba *metati*. Slovo pokračuje do současného jazyka, dnes užíváme podobu *zmítati*. Jeho význam vyvozujeme z německého překladu *hin und her geworfen werden* jako být házen tam a zpět.

2.10.5 LEXÉMY TVOŘENÉ PREFIXEM Z-

MČ1 prefix *z-* nedokládá. Podle slovníku afixů se prefix *z* připojuje ke slovesům nedokonavým (*zbít*), řidčeji k dokonavým, která už předponu mají (*zpřetrhat*). Prefixem *z-* se vyjadřuje prostá dokonavost děje (*zestárnout*). Dále má význam spotřebovat činností pojmenovanou základem slovesa (*ztopit dřevo*) atd. U nečetných sloves vznikl prefix *z-* zjednodušením souhláskové skupiny *vz-*, sloveso v tomto případě vyjadřuje pohyb v jistém směru, nejčastěji nahoru (*zdýmat*).

Ve slovníku se nachází slovo *zmítati* náležící k tomuto slovotvornému typu. Lexém *zmítati* je jako lexém *vzmítati* utvořen od verba *metati*. Slovo pokračuje do současného jazyka.

2.10.6 DÍLČÍ ZÁVĚR

V této slovotvorné kategorii se předpony *pří-*, *pod-*, *roz-*, *vz-*, *z-*. Všechny předpony pokračují do současného jazyka. Těmito předponami bylo v námi rozebíraném materiálu utvořeno šest lexémů. Vyskytovala se zde pouze dvě substantiva a čtyři verba. Lexémy *příkraj* a *podtonouti* do současného jazyka nepokračují. Slovo *vzmítati* pokračuje do současného jazyka s jinou morfologickou charakteristikou. Ostatní lexikální jednotky do současného jazyka pokračují, jelikož je dokládá SSJČ.

2.11 TYPY SMÍŠENÉ

Typ prefixálně-sufixální

„Názvy jsou odvozeny předponami předložkovými, nejčastěji vzniklými z vlastních předložek, a současně příponami.“ (Mluvnice češtiny 1, 1986, s. 315)

2.11.1 TYP PŘED- -LÍ

Slovotvorný typ s příponou -lí¹⁵ reprezentuje soubor koncovek vzoru stavení. Podle slovníku afixů předpona před- slouží k označení skutečnosti - umístěné na přední stranu toho, co je označeno základovým substantivem. MČ1 dokládá, že předponu před- řadíme do skupin předložek nepravých vlastních.

Ve slovníku se nachází slova *předlod'li*¹⁶ náležící k tomuto slovotvornému typu. Za základové slovo považujeme slovo loď. Lexém nepokračuje do současného jazyka. Jeho význam vyvozujeme z německého *das Vordertheil des Schiffs*, jedná se o přední část lodi.

2.11.2 TYP ZÁ- -LÍ

Slovotvorný typ s příponou -lí reprezentuje soubor koncovek vzoru stavení. Podle slovníku afixů dlouhou podobu prefixu zá- lze vydělit u jmen, u nichž prefix zá- modifikuje význam jmenného základu (např. zájmeno, je to jméno, které stojí za jménem).

Ve zkoumaném materiálu nacházíme jeden doklad náležející k tomuto slovotvornému typu. Jedná se o substantivum *zálod'li*¹⁷ odvozené od substantiva loď. Slovo do současného jazyka nepokračuje. Z německého *das Hintertheil des Schiffs* se jedná o zadní část lodi.

2.11.3 TYP O- -LÍ

Slovotvorný typ s příponou -lí reprezentuje soubor koncovek vzoru stavení. Slovník afixů prefix o- nedokládá, jelikož nepokračuje do současného jazyka.

Ve slovníku nacházíme substantivum *omřežli* náležející k tomuto slovotvornému typu. Substantivum je odvozeno od substantiva mřeže. ESJČ dokládá význam slova mřeže, jedná se o druh rybářské sítě. Lexém nepokračuje do současného jazyka.

2.11.4 DÍLČÍ ZÁVĚR

Zkoumaný materiál obsahoval pouze tři lexémy utvářené prefixací a sufixací. Lexémy jsou utvořeny předponami před-, zá-, o- a příponou -lí. Prefixy před-, zá- i o- pokračují do současného jazyka. Sufix -lí do současného jazyka nepokračuje. Jsou jim tvořeny lexémy *předlod'li* a *zálod'li*, které do současného jazyka nepokračují. Jejich základové slovo je substantivum loď, které do současného jazyka pokračuje. Lexém *omřežli* je utvořen od

¹⁵ Touto příponou je odvozeno i kompozitum zemoužli, viz. kompozita.

¹⁶ Sufix je uveden s krátkým vokálem i.

¹⁷ Sufix je uveden s krátkým vokálem i.

substantiva mřeže. Pravděpodobně *omřežli* ani mřeže do současného jazyka nepokračují, jelikož je SSJČ neodkládá

Prefixálně-konverzní

„Velmi produktivní je typ s koncovkami stř. rodu vz. „stavení“. Motivace předložkovým spojením je většinou živá, menší část názvů je však již nezřetelná (u názvů odvozených předponami nepředložkovými je ovšem tato motivace nemožná).“ (Mluvnice češtiny, 1986 s. 315)

2.11.5 TYP NÁ- -Í

Slovotvorný typ s formantem -í reprezentuje soubor koncovek vzoru stavení. Slovník afixů udává, že tímto cirkumfixem se tvoří okrajově substantiva od substantiv. Deriváty s tímto cirkumfixem označují názvy míst. MČ1 uvádí, že se v odvozeninách uplatňují především předpony přehodnocené z pravých předložek (ná).

Ve slovníku se nachází slovo *nábřeží*¹⁸ náležící k tomuto slovotvornému typu. Lexém je odvozen od substantiva břeh a pokračuje do současného jazyka.

2.11.6 TYP POD- -Í

Slovotvorný typ s formantem -í reprezentuje soubor koncovek vzoru stavení. Slovník afixů dokládá, že tímto cirkumfixem se předložkový pád substantiva transponuje v substantivum (pod máslem-podmáslí). Dále slovník afixů uvádí, že tímto cirkumfixem jsou nejčastěji tvořeny názvy míst (podzemí).

Ve zkoumaném materiálu nacházíme jeden doklad náležející k tomuto slovotvornému typu. *Poltrubi*¹⁹ (pol- -i) je odvozeno od substantiva trůba. Z německého překladu Abzugrohr se domníváme, že se jedná o odpadní (odváděcí) trubku. SSJČ dokládá, že se dnes lexém poltrubí užívá v nářečích. Dnes dáváme přednost užívání slova podtrubí. Podle SSJČ se jedná o jímku pod hrází, do které vyústuje odpadní roura.

2.11.7 TYP OU- -Í

Slovotvorný typ s formantem -í reprezentuje soubor koncovek vzoru stavení. Tento cirkumfix žádný ze slovníků nedokládá, jelikož předpona ou- je zastaralá a nepokračuje do současného jazyka. Slovník afixu ale dokládá cirkumfix ú- -í. Tímto cirkumfixem se odvozují

¹⁸ Koncovka je uvedena s krátkým vokálem i.

¹⁹ Koncovka je uvedena s krátkým vokálem i.

podstatná jména z podstatných jmen. Pomocí tohoto cirkumfixu jsou převážně tvořeny zeměpisné názvy (úvodí, úmoří).

V námi zkoumaném materiálu se vyskytuje substantivum *oubřeží*²⁰ (ou- -i). Lexém je odvozen od substantiva břeh. Z německého překladu Meerufer se jedná o mořské pobřeží. SSJČ lexém *oubřeží* nedokládá. Podle SSJČ pokračuje slovo pobřeží do současné češtiny se dvěma různými významy. Význam břeh řeky uvádí jako zastaralý.

2.11.8 TYP PŘÍ- -Í

Slovotvorný typ s formantem -í reprezentuje soubor koncovek vzoru stavení. Podle slovníku afixů jádro takto tvořených výrazů tvořila předložková spojení. Tato substantiva mají hlavně význam místní, časový a měrový.

Ve slovníku se nachází slovo *příbřeží*²¹ odvozené od substantiva břeh. Slovo pokračuje do současného jazyka.

2.11.9 TYP ZÁ- -Í

Slovotvorný typ s formantem -í reprezentuje soubor koncovek vzoru stavení. Podle slovníku afixů se tímto cirkumfixem tvoří hlavně názvy míst a substantiva jsou tvořena ze substantiv. V námi zkoumaném materiálu se nachází slovo *zámoří*²². Substantivum je odvozeno od substantiva moře a pokračuje do současného jazyka.

2.11.10 TYP ZÁ- -A

Slovotvorný typ s formantem -a reprezentuje soubor koncovek vzoru žena. MČ1 tento formant u názvů míst neuvádí. P. Nejedlý tento formant dokládá.

Námi zkoumaný materiál dokládá pouze jeden lexém, který se řadí k tomuto slovotvornému typu. Slovo *zátoka* je odvozeno od verba téci. Slovo pokračuje do současného jazyka.

²⁰ Koncovka je uvedena s krátkým vokálem i.

²¹ Koncovka je uvedena s krátkým vokálem i.

²² Koncovka je uvedena s krátkým vokálem i.

2.11.11 TYP O- -Í

Tento cirkumfix slovník afixů nedokládá. Ve zkoumaném materiálu se vyskytuje lexém *omřeži*. Lexém je odvozen od substantiva mřeže (jako substantivum *omřežli* viz. výše). ESJČ dokládá význam slova mřeže, jedná se o druh rybářské sítě. Lexém nepokračuje do současného jazyka.

2.11.12 DÍLČÍ ZÁVĚR

Ve zkoumaném materiálu se nacházelo sedm substantiv, která jsou odvozena prefixem a koncovkou. Vyskytovaly se zde cirkumfixy ná- -í, pod- -í, ou- -í, pří- -í, zá- -í, zá- -a, o- -í. Cirkumfixem pod- -í (pol- -i) bylo utvořeno substantivum *poltrubi*, které pokračuje do současného jazyka pouze v nářečí. Cirkumfix pol- -i se v současném jazyce pro tvoření nových slov neužívá. Výjimku také představuje lexém *oubřeži*, který je utvořen cirkumfixem ou- -í, který se také do současného jazyka nedochoval. Lexém *omřeži* je utvořen cirkumfixem o- -í, který současný jazyk také nedokládá (podobně jako dva předešlé cirkumfixy). Lexémy byly většinou odvozovány ze substantiv kromě lexému *zátoka*, který je odvozen od verba téci.

2.12 NÁZVY DVOUSLOVNÉ

1. Ve zkoumaném materiálu se nacházela adjektiva *stojavá, špinavá, voňavá, říčná, kalná, vlažná, vroucí, tekoucí, studničná, stojavá, smradlavá, horká* vztahující se k nemotivovanému substantivu voda.

2.12.1 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -AVÝ

Slovotvorný typ s příponou -avý reprezentuje soubor koncovek vzoru mladý.

Ve slovníku se nacházela adjektiva *stojavý, špinavý, voňavý* náležící k tomuto slovotvornému typu.

Adjektiva *voňavý* a *špinavý* jsou odvozena od substantiv vůně a špína. Obě adjektiva pokračují do současného jazyka. Adjektivum *stojavý* je odvozeno od verba státi a nepokračuje do současného jazyka. Význam tohoto adjektiva vyvozuje z německého Stehend, stojící, stojatý.

2.12.2 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -NÝ

Slovotvorný typ s příponou -ný reprezentuje soubor koncovek vzoru mladý.

Ve zkoumaném materiálu se vyskytovala adjektiva *kalný, říčný a vlašný* náležící k tomuto slovotvornému typu.

Adjektiva *kalný* a *říčný* jsou odvozena od substantiv kal a řeka. Adjektivum *vlašný* je odvozeno od adjektiva vlahý. Slova *vlašný* a *kalný* pokračují do současného jazyka. Adjektivum *říčný* pokračuje do současného jazyka, dnes používáme podobu říční.

2.12.3 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -OUCÍ

Slovotvorný typ s příponou -oucí reprezentuje soubor koncovek vzoru jarní. Slovník afixů uvádí, že od slovesného kmene přítomného se nejčastěji tvoří adjektiva dějová.

Ve zkoumaném materiálu se vyskytovala adjektiva *vrouci*²³ a *tekouci*²⁴ náležící k tomuto slovotvornému typu.

Adjektiva *vrouci* a *tekouci* jsou odvozena od verb vřítí a téci. Obě adjektiva pokračují do současného jazyka.

2.12.4 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -KÝ

Slovotvorný typ s příponou -ký reprezentuje soubor koncovek vzoru mladý.

Ve zkoumaném materiálu se vyskytovalo adjektivum *horký*. Adjektivum je odvozeno od verba hořeti a pokračuje do současného jazyka.

2.12.5 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -LAVÝ

Slovotvorný typ s příponou -lavý reprezentuje soubor koncovek vzoru mladý.

Ve zkoumaném materiálu se nacházelo adjektivum *smradlavý*. Adjektivum je odvozeno od substantiva smrad. Lexém pokračuje do současného jazyka.

2.12.6 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -ACÍ

Slovotvorný typ s příponou -ací reprezentuje soubor koncovek vzoru jarní.

Ve slovníku se nacházelo adjektivum *stojací*²⁵. Adjektivum je odvozeno od verba státí a pokračuje do současného jazyka.

2.12.7 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -IČNÝ

Slovotvorný typ s příponou -ičný reprezentuje soubor koncovek vzoru mladý.

²³ Adjektiva *vrouci* a *tekouci* jsou ve slovníku uvedena s krátkým sufixem -oucí.

²⁵ Adjektivum je ve slovníku uvedeno s krátkým vokálem i.

Ve zkoumaném materiálu se nacházelo adjektivum *studničný*. Toto adjektivum je odvozeno od substantiva *studna*. SSJČ uvádí, že adjektivum *studničný* je poněkud zastaralé k adjektivu *studniční*.

2. Ve zkoumaném materiálu se nacházela adjektiva *boční*, *postraní*, *protivný* a *přízný* vztahující se k nemotivovanému substantivu vítr.

2.12.8 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -NÝ

Slovotvorný typ s příponou -ný reprezentuje soubor koncovek vzoru *mladý*.

Ve zkoumaném materiálu se nacházela adjektiva *protivný* a *přízný* náležející k tomuto slovotvornému typu.

Adjektivum *protivný* je odvozeno od adverbia *proti* (v- staročesky). Toto adjektivum nese význam ležící, jsoucí na opačné, protější straně, směřující z opačné, protější strany. Tento význam SSJČ dokládá jako poněkud zastaralý a knižní. Adjektivum *přízný* je odvozeno od substantiva *přízeň*. Jeho význam vyvozujeme z německého *Günstig* (příznivý). SSJČ dokládá lexém *přízný*, ale ve významu vyrobený ze lněné příze.

2.12.9 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -NÍ

Slovotvorný typ s příponou -ní reprezentuje soubor koncovek vzoru *jarní*.

Ve zkoumaném materiálu nacházíme lexém *boční*²⁶ náležící k tomuto slovotvornému typu. Adjektivum *boční* je odvozeno od substantiva *bok* a pokračuje do současného jazyka.

2.12.10 CÍRKUMFIX PO- -NÍ

Formant -ní reprezentuje soubor koncovek vzoru *jarní*.

Ve slovníku se nacházelo adjektivum *postraní* náležející k tomuto slovotvornému typu. Adjektivum *postraní*²⁷ je odvozeno od substantiva *strana*. Slovo pokračuje do současného jazyka.

3. Ve zkoumaném materiálu se čtyřikrát vyskytovalo adjektivum *morský*, které se pojí s motivovanými substantivy *oubřeží*, *zpád*, *příval*, *zátoka*. Dále se zde vyskytovalo adjektivum *zámorský*, které se pojí s nemotivovaným substantivem *lidé*.

2.12.11 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -SKÝ

Slovotvorný typ s příponou -ský reprezentuje soubor koncovek vzoru *mladý*.

²⁶ Adjektivum je ve slovníku uvedeno s krátkým vokálem *i*.

²⁷ Adjektivum je ve slovníku uvedeno s krátkým vokálem *i* a s jedním grafémem *n*.

Ve zkoumaném materiálu se nacházelo adjektivum *morský*²⁸ náležející k tomuto slovtvornému typu. Adjektivum je odvozeno od substantiva moře a pokračuje do současného jazyka.

2.12.12 CÍRKUMFIX ZÁ- -SKÝ

Slovtvorný typ s příponou -ský reprezentuje soubor koncovek vzoru mladý.

Ve zkoumaném materiálu se nacházelo adjektivum *zámorský*²⁹. Adjektivum je odvozeno od substantiva moře. Adjektivum pokračuje do současného jazyka.

4. Ve zkoumaném materiálu se nacházelo adjektivum *písečný*, které se pojí s motivovaným substantivem *nános*.

2.12.13 SLOVOTVORNÝ TYP S PŘÍPONOU -NÝ

Slovtvorný typ s příponou -ný reprezentuje soubor koncovek vzoru mladý.

Ve slovníku se nacházelo slovo *písečný*. Adjektivum je odvozeno od substantiva písek a pokračuje do současného jazyka.

2.12.14 DÍLČÍ ZÁVĚR

Ve zkoumaném materiálu se nacházelo devatenáct adjektiv vztahujících se k dílčím substantivům. Vyskytovaly se zde slovtvorné typy s příponami -avý, -ný, -oucí, -ký, -lavý, -ací, -ičný, -ní, -ský. Výjimku představovala adjektiva *zámorský* a *postrani*, která byla utvořena prefixem a sufixem. Dvanáct adjektiv se pojilo s nemotivovaným lexémem voda a nejčastěji byly utvořeny slovtvornými typy s příponami -avý, -ný a -oucí. Čtyři adjektiva se pojila s nemotivovaným substantivem vítr a nejčastěji byla utvořena příponou -ný. Adjektivum *morský* se pojilo s motivovanými substantivy *oubřeží*, *spád*, *příval* a *zátoka*. Dále zde byla zastoupena adjektiva *zámorský*, které se vztahuje k nemotivovanému substantivu *lidé* a adjektivum *písečný*, které se vztahuje k motivovanému substantivu *nános*.

2.12.15 LEXÉMY UTVOŘENÉ KOMPOZICÍ

Ve slovníku se v námi rozebíraném věcném poli nacházejí kompozita *plujiobjka*, *poloostrov*, *vlnobití*, *vlnoboj*, *vodohon*, *vodoskok* a *zemoužli*.

²⁸ Adjektivum je ve slovníku uvedeno se souhláskou r.

²⁹ Adjektivum je ve slovníku uvedeno se souhláskou r a se sufixem -ský.

Kompozitum *plujibojka* je odvozeno od verba plouti a od substantiva bojka. Slovo nepokračuje do současného jazyka. Z německého překladu Flotte se jedná o flotilu (loďstvo).

Kompozitum *poloostrov* je odvozeno od polo a od ostrov. Slovník afixů dokládá, že polo- je první část domácích i hybridních složených slov. Půl nese význam poloviční, částečný atd. Lexém poloostrov pokračuje do současného jazyka.

Kompozitum *vlnobítí* je odvozeno od substantiva vlna a od verba bítí. Slovo pokračuje do současného jazyka. SSJČ dokládá jeho význam jako prudký pohyb vln, zejm. na mořské hladině.

Kompozitum *vlnoboj* je odvozeno od substantiva vlna a od verba bojovati. Slovo nepokračuje do současného jazyka. Jedná se o synonymum slova vlnobítí.

Kompozitum *vodohon* je odvozeno od substantiva voda a od verba honiti. Slovo nepokračuje do současného jazyka. Z německého překladu Wasserleitung se jedná o vodovod či vodovodní potrubí.

Kompozitum *vodoskok* je odvozeno od substantiva voda a od verba skákat či skočiti. Slovo nepokračuje do současného jazyka. Z německého překladu Springbrunn se jedná o vodotrysk, fontánu či kašnu.

Kompozitum *zemoužli* je odvozeno od substantiv země a oužina. Toto kompozitum je neústrojně utvářené a do současného jazyka nepokračuje. Jeho význam vyvozujeme z německého Erdenge, jedná se o „úžinu země“.

2.12.16 DÍLČÍ ZÁVĚR

Ve zkoumaném materiálu se nacházelo sedm kompozit. Nalezli jsme pouze dvě kompozita (vlnobítí, poloostrov), které pokračují do současného jazyka, zbylá kompozita do současného jazyka nepokračují. Nejčastěji byla kompozita odvozována od substantiva + verba.

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsme se zabývali rozborem části barokního slovníku Jana Václava Pohla, konkrétně věcným polem O vodě, loďstvu a rybách. Analýze jsme podrobili celkem 202 získaných dokladů. Naším cílem bylo zjistit, kterými slovtvornými formanty jsou tvořeny názvy ve vybrané sémantické skupině a zda tyto názvy pokračují do současné češtiny. U lexémů, které do současného jazyka nepokračují, jsme chtěli objasnit jejich význam. Dále jsme se zaměřili na to, které slovtvorné kategorie a typy jsou v barokním slovníku zastoupeny a zda zjištěné slovtvorné typy jsou u jednotlivých slovtvorných kategorií produktivní i v dnešní době.

Předpokládali jsme, že většina slovtvorných typů vyskytujících se v barokním slovníku bude pokračovat do současného jazyka, to naše analýza potvrdila. Potvrdila se také hypotéza, že některé lexémy užívané v době baroka se do současného jazyka nedochovaly. Jednalo se například o lexémy bojoun, bojounka, solinec, uzinec, štitlice a skořeplice.

Rozborem docházíme k následujícím závěrům:

Ve zkoumaném materiálu byly nejčastěji zastoupeny tyto slovtvorné kategorie.

Slovtvorná kategorie názvů míst zahrnovala především substantiva náležící ke slovtvorným typům s příponami -iště, -0 a -ina. Přípona -iště je produktivní příponou i v současné češtině, naopak přípony -ina a -0 jsou v této slovtvorné kategorii málo produktivní.

Další kategorií byly názvy prostředků, v níž se nejčastěji vyskytovaly slovtvorné typy s příponami -oun a -ník, tyto přípony jsou v této slovtvorné kategorii v současném jazyce neproduktivní, ale do současného jazyka pokračují.

Kategorie názvů dějů byla zastoupena mnoha slovtvornými typy, každý z nich byl reprezentován pouze jedním lexémem. Jednalo se o slovtvorné typy s formanty -ot, -ba, -e, -0 a -dlo.

Mnoho lexémů se vyskytovalo ve skupině názvů živočichů, nejčastějšími příponami byly -ice a -inec, které pokračují do současného jazyka.

Hojně byla rovněž zastoupena slovtvorná kategorie názvů zdobných, v níž se často vyskytovala substantiva s příponou -ka. Tato přípona je u názvů zdobných užívána i v současném jazyce a je velmi produktivní.

Početnými slovtvornými kategoriemi byly také názvy tvořené prefixem (pří-, pod-, roz-, vz-, z-) a názvy smíšené (např. před- -lí, zá- -lí, o- -lí).

Ve zkoumaném materiálu se vyskytovaly názvy dvouslovné tvořené spojením substantiva a adjektiva. Adjektiva byla tvořena nejčastěji příponami -avý, -ný a -oucí, které pokračují do současného jazyka.

Nejvíce slov bylo utvořeno derivací, která je základním slovtvorným způsobem i v současném jazyce, ale ve zkoumaném materiálu jsme našli také kompozita (poloostrov, zemoužli).

RESUMÉ

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, kterými slovotvornými formanty jsou tvořeny názvy ve vybrané sémantické skupině a zda tyto názvy pokračují do současné češtiny. U lexémů, které do současného jazyka nepokračují, jsme chtěli objasnit jejich význam. Dále jsme se zaměřili na to, které slovotvorné kategorie a typy jsou v barokním slovníku zastoupeny a zda zjištěné slovotvorné typy jsou u jednotlivých slovotvorných kategorií produktivní i v dnešní době.

Předpokládali jsme, že většina slovotvorných typů vyskytujících se v barokním slovníku bude pokračovat do současného jazyka. Dále jsme předpokládali, že některé lexémy užívané v době baroka se do současného jazyka nedochovaly.

Naše analýza ukázala, že nejčastějšími slovotvornými kategoriemi doloženými ve zkoumaném materiálu jsou názvy míst, názvy prostředků, názvy dějů, názvy zdobné, názvy vodních živočichů. Ve zkoumaném materiálu jsou zastoupeny jednak lexémy, které do současného jazyka pokračují, a jednak lexémy, které současná čeština nedokládá.

CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ

The aim of this bachelor's thesis was to find out which word-forming formants make up the names in the selected semantic group and whether these names continue into contemporary Czech. For lexemes that do not continue into the current language, we wanted to clarify their meaning. Furthermore, we focused on which word-forming categories and types are represented in the Baroque dictionary and whether these word-forming types are still productive for individual word-forming categories today.

We assumed that most of the word-formation types found in the Baroque vocabulary would continue into the contemporary language. Furthermore, we assumed that some lexemes from the baroque era continue into the current language and some lexemes did not continue into the current language.

Our analysis showed that the most frequent word-forming categories occurring in the researched material are names of places, names of means, names of events, diminutive names, names of aquatic animals. In the examined material are lexemes that continue into the current language and lexemes that do not continue into the current language.

SEZNAM LITERATURY

ČERNÝ, Jiří a Jan HOLEŠ. *Kdo je kdo v dějinách české lingvistiky*. Praha: Libri, 2008. ISBN 978-80-7277-369-5.

Dokulil, M. *Tvoření slov v češtině 1: Teorie odvozování slov*. Praha: Československá akademie věd, 1962

Elektronický slovník staré češtiny (ESSČ). Vokabulář webový [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2006, 2005 [cit. 2022-06-26]. Dostupné z: <https://vokabular.ujc.cas.cz/informace.aspx?t=ESSC&o=slovníky>

GEBAUER, Jan. Slovník staročeský (GbSlov). Vokabulář webový [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2006, 1970 [cit. 2022-06-26]. Dostupné z: <https://vokabular.ujc.cas.cz/informace.aspx?t=GbSlov&o=slovníky>

HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě: čebnice pro vys. školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě a tvoření slov*. Brno, 1976.

JUNGMANN, Josef. Slovník česko-německý: Díl I., A–J. Vydání první. Vokabulář webový [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2006, 1835 [cit. 2022-06-26]. Dostupné z: <https://vokabular.ujc.cas.cz/moduly/slovníky/digitalni-kopie-detail/JgSlov01>

JUNGMANN, Josef. Slovník česko-německý: Díl II., K–O. Vydání první. Vokabulář webový [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2006, 1836 [cit. 2022-06-26]. Dostupné z: <https://vokabular.ujc.cas.cz/moduly/slovníky/digitalni-kopie-detail/JgSlov02>

JUNGMANN, Josef. Slovník česko-německý: Díl III., P–R. Vydání první. Vokabulář webový [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2006, 1837 [cit. 2022-06-26]. Dostupné z: <https://vokabular.ujc.cas.cz/moduly/slovníky/digitalni-kopie-detail/JgSlov03>

JUNGMANN, Josef. Slovník česko-německý: Díl IV., S–U. Vydání první. Vokabulář webový [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2006, 1838 [cit. 2022-06-26]. Dostupné z: <https://vokabular.ujc.cas.cz/moduly/slovníky/digitalni-kopie-detail/JgSlov04>

JUNGMANN, Josef. Slovník česko-německý: Díl V., V–Z. Vydání první. Vokabulář webový [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2006, 1839 [cit. 2022-06-26]. Dostupné z: <https://vokabular.ujc.cas.cz/moduly/slovníky/digitalni-kopie-detail/JgSlov04>

MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-242-1.

Malý staročeský slovník (MSS). Vokabulář webový [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2006, 1977 [cit. 2022-06-26]. Dostupné z:

<https://vokabular.ujc.cas.cz/informace.aspx?t=MSS&o=slovniky>

Mluvnice češtiny 1: Fonetika, fonologie, morfonologie, morfemika, tvoření slov. Praha: Academia, 1986.

NEJEDLÝ, Petr. Slovo tvorný vývoj deverbálních substantiv ve staré a střední češtině. Praha: Academia, 2019. Lingvistika (Academia). ISBN 978-80-200-3087-0.

POHL, J.V. Neuverbesserte Böhmische Grammatik, mit erforderlichen tüchtigen Grundsätzen, gut und verlässlicher Rechtschreibung, Ableitung, und zufolge dieser verschiedener Bedeutung der böhmischen Wörter bewert [online]. Vídeň (Wien), 1783, (5), 386-391 [cit. 2022-06-26]. Dostupné z: <https://vokabular.ujc.cas.cz/default.aspx>

Staročeský slovník (StčS). Vokabulář webový [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2006, 1968–2008 [cit. 2022-06-26]. Dostupné z:

<https://vokabular.ujc.cas.cz/informace.aspx?t=StcS&o=slovniky>

Slovník afixů užívaných v češtině [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2016 [cit. 2022-06-26]. Dostupné z: <http://www.slovnikafixu.cz/>

Slovník spisovného jazyka českého [online]. Praha: Ústav pro jazyk český, 2011 [cit. 2022-06-26]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?db=ssjc>

ŠIMEK, František. Slovníček staré češtiny (ŠimekSlov). Vokabulář webový [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2006, 1945 [cit. 2022-06-26]. Dostupné z:

<https://vokabular.ujc.cas.cz/informace.aspx?t=SimekSlov&o=slovniky>

Zdenka Rusínová (2017): SLOVOTVORNÁ FUNDACE. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

URL: https://www.czechency.org/slovník/SLOVOTVORNÁ_FUNDACE